

نشریه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی: بررسی [نحوه] ویراستاری^۱

نوشته کریستیان اسکلوگل^۲ و ولفگانگ پیتسینگ^۳
ترجمه رحمان معرفت^۴، اسماعیل حبیبی^۵

چکیده

این مقاله به بررسی [نحوه] ویراستاری ۴۸ نشریه کتابداری و اطلاع‌رسانی آلمانی زبان و بین‌المللی می‌پردازد. داده‌ها از (سر)ویراستاران نشریه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی در بهار ۲۰۰۳ و به وسیله پرسشنامه‌های معتبر گردآوری شد. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که عرضه نشریه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی مانند سایر نشریه‌ها، در ده سال گذشته بسیار پویا بوده است. نقش فعالان [در این زمینه] بارزتر از نقش نویسندگان و حتی خوانندگان است. بیشتر خوانندگان در بخش عمومی کار می‌کنند و غالباً کتابدار یا محقق هستند. جالب اینکه علمی، مرزهای زبانی را به آسانی درهم نمی‌ریزد. به علاوه، رعایت استانداردهای علمی (نوع خط مشی داوری، گستره فهرست مآخذ، و مانند آن) در نشریه‌های انگلیسی زبان در مقایسه با نشریه‌های آلمانی زبان، بسیار چشمگیرتر است.

کلید واژه‌ها

بررسی ویراستاری، مطالعه نشریه، پرونده‌های نشریه، نشریات کتابداری و اطلاع‌رسانی

مقدمه

بر داوری نسخ خطی تمرکز دارند، ویراستاران جهت نظارت بر کیفیت انتشاراتشان، و نیز کتابداران برای تصمیم‌گیری درباره مدیریت مجموعه‌ها (۳:۱۰۴). در گذشته، مطالعات بیشماری در حوزه‌های موضوعی گوناگون

پژوهش پیرامون نشریه‌ها اهداف گوناگونی را دنبال می‌کند. این‌گونه مطالعات مورد استفاده افراد و گروه‌های مختلفی قرار می‌گیرد: محققان برای تصمیم‌گیری‌هایی که

1. "Library and Information Science Journals: an editor survey".

Library Collections, Acquisitions, and Technical Services, No.29(2005):4-32.

2. Christian Schloegl

3. Wolfgang Petschnig

۴. دانشجوی دکترای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی واحد علوم و تحقیقات rmarefat@gmail.com

۵. کارشناس کتابداری و اطلاع‌رسانی

انجام گرفته است. کتابداری و اطلاع‌رسانی احتمالاً یکی از شناخته شده‌ترین حوزه‌های موضوعی در این گونه مطالعات است. نیسونگر^۶ ۱۷۸ نشریه منتشر شده و طبقه‌بندی شده بین سال‌های ۱۹۵۲ و ۱۹۹۷ را شناسایی کرد که نشریه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی را تحلیل کرده بودند. اکثر آنها طبقه‌بندی‌های مبتنی بر استناد^۷ بودند^(۳).

در کنار تحلیل استنادی، ادواری‌ها را می‌توان از طریق بررسی نشریاتی که افراد متخصص مطالعه می‌کنند نیز بررسی کرد و یا از طریق پرسش از متخصصان درباره دیدگاه‌های ذهنی آنان برای خوانندگان و مطالعات مشاهده‌ای^۸ نمونه‌ها (۱۰؛۱)، مانند برخی مطالعات جدیدتر. پدیدآورندگان و نیز ویراستاران مورد مشورت قرار گرفته به ندرت دارای شواهد تجربی هستند. یکی از استثنائات در این مورد مطالعات نورد و نورد^۹، وستیج^{۱۰} و موتابون^{۱۱} است (۱۰؛۴). این مقاله شکاف تحقیقاتی موجود را کاهش می‌دهد. مقاله حاضر تحلیل مفصلی از نشریه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی از دیدگاه ویراستاران ارائه می‌دهد. به همین دلیل، اطلاعات مورد نیاز، با تأکید بر ویژگی‌های عام نشریه‌ها، هیئت تحریریه، پدیدآورندگان، فرایند داوری، و خوانندگان گردآوری شده‌اند.

روش تحقیق

این بررسی، در ادامه تحلیل علم‌سنجی پنجاه

نشریه بین‌المللی و آلمانی زبان کتابداری و اطلاع‌رسانی به وسیله اسکلوگل^{۱۲} و استوک^{۱۳} انجام گرفته (۶) و پروژه مشترکی است بین بخش علوم اطلاع‌رسانی دانشگاه علوم کاربردی کولون^{۱۴} و مؤسسه علم اطلاع‌رسانی در دانشگاه گراز^{۱۵} (۲). این پروژه شامل بررسی خوانندگان و تحلیل استنادی بود (۷؛۵). پس از بررسی دیدگاه‌های خوانندگان و استناد به دیدگاه‌های پدیدآورندگان، نشریه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی از طریق معیارهای مختلف از دید (سر) ویراستاران معرفی می‌شوند. تعداد نشریه‌های بررسی شده به همان تعداد نشریات بررسی شده پیشین بود. این تعداد در واقع شامل چهل نشریه ادواری بین‌المللی کتابداری و اطلاع‌رسانی و ده نشریه اصلی آلمانی زبان بود. نشریات ادواری بین‌المللی از طریق دسته‌بندی موضوعی نشریات "علوم کتابداری و علوم اطلاع‌رسانی" در JCR^{۱۶} انتخاب شده بود. نشریه‌هایی که درباره جنبه‌های فرعی علم اطلاع‌رسانی، مانند اطلاع‌رسانی پزشکی^{۱۷} بحث می‌کنند، بررسی نشده‌اند. دو نشریه نیز در ضمن انجام این پژوهش از انتشار بازماندند و سرویراستاران ۴۸ نشریه ادواری کتابداری و اطلاع‌رسانی باقی‌مانده در بهار ۲۰۰۳ در دسترس بودند. جدول A^۱ در ضمیمه A، نشریاتی را فهرست می‌کند که موفق به برقراری ارتباط با ویراستاران آنها شده‌ایم.

6. Nisonger

7. Citation-Based Rankings

8. Perception Studies

9. Nord and Nord

10. Vastage

11. Motabon

12. C. Schloegl

13. W. Stock

14. University of Applied Sciences Cologne

15. Institute of Information Science and Technology of Graz

16. JCR=Journal Citation Report

17. Medical Information

پرسشنامه‌ها به صورت الکترونیکی و چاپی ارسال شد. در مواردی که پاسخی دریافت نکرده بودیم بعد از چند هفته، پرسشنامه‌ها از طریق پست الکترونیکی دوباره ارسال شد. در برخی موارد سرویستاران تغییر کرده بودند. گهگاهی به افراد دیگری غیر از سرویستاران ارجاع می‌شدیم. با این همه، جمع‌آوری داده‌ها تا اواخر پاییز به طول انجامید. همه ۴۳ ویراستار (نزدیک به ۹۰ درصد از افرادی که با آنها ارتباط برقرار کرده بودیم) پرسشنامه‌ها را با پاسخ کامل بازگرداندند.

به منظور تضمین سطح بالای اعتبار پژوهش، گزارش اولیه پروژه در سپتامبر ۲۰۰۴ از طریق پست الکترونیکی برای تمامی افراد شرکت کننده در بررسی ارسال شد. از ویراستاران درخواست شده بود تا تمامی داده‌های نشریات خود را بازبینی کنند و در صورت نیاز به اصلاح، از همین طریق به ما اطلاع دهند. در برخی موارد که داده‌ها نامعقول به نظر می‌رسید، (مثل مواردی که امکان تفسیر نادرست پرسش در پرسشنامه وجود داشت) از ویراستار مربوط درخواست شد تا آن مورد را بررسی کند. روی هم رفته حدود ۹ ویراستار تغییراتی جزئی انجام دادند.

نتایج

نتایج به شرح زیر دسته‌بندی می‌شوند:

- ویژگی‌های کلی نشریه،
- دستیابی پیوسته،
- ترکیب خوانندگان،
- خط‌مشی‌های هیئت تحریریه و خط‌مشی نقد و بررسی مقاله، و

- انتشار مقالات و نویسندگی،
دربریخی موارد که پرسشی توسط یکی از ۴۳ پاسخ‌دهنده، پاسخ داده نشده بود، صراحتاً مورد اشاره قرار گرفته است. داده‌های مربوط به ویراستارانی که در پژوهش شرکت نکرده‌اند، از روی وب سایت نشریات قابل استخراج و گردآوری است.

ویژگی‌های عمومی نشریه‌ها

۱. طبقه‌بندی موضوعی نشریه‌ها

همان‌طور که در شکل ۱ مشاهده می‌شود، بیشتر نشریه‌ها (۸۶ درصد) به‌طور عمده مقالات مهم را منتشر کرده‌اند. مطالب خلاصه مقالات (در دو نشریه ادواری)، نقد و بررسی (عمدتاً پوشش دهنده مقالات مروری)، و خبرنامه‌ها (به صورت دوره‌ای) به ندرت به صورت مرتبط منتشر شده‌اند. سه نفر از ویراستاران که نتوانسته بودند نشریه‌شان را در یکی از دسته‌بندی‌های موضوعی طبقه‌بندی کنند، گزینه "سایر" را انتخاب کرده بودند.

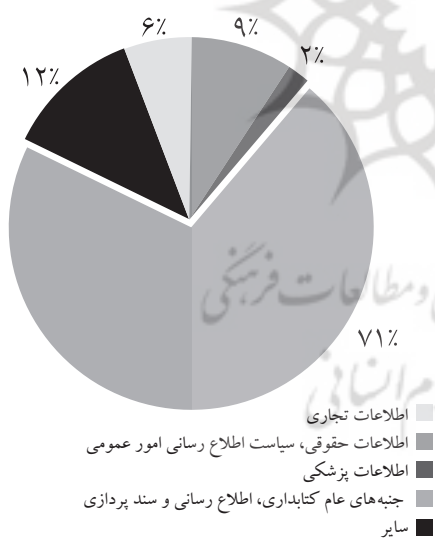
۲. ساختار نشریه‌ها

به‌طور متوسط [مطالب] نشریه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی (۳۹ نشریه) به صورت زیر دسته‌بندی شده‌اند:

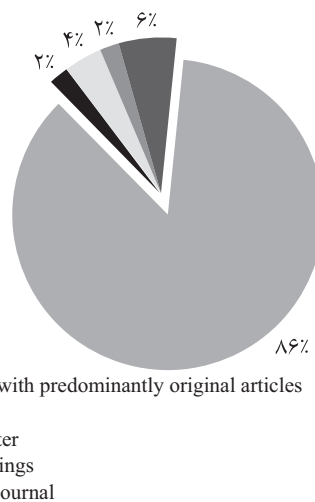
مقاله‌ها، ۷۰ درصد؛ اخبار و پوشش وقایع، ۷ درصد؛ نقد و بررسی کتاب، ۸ درصد؛ سرمقاله و یادداشت و آگهی‌های رایگان، ۵ درصد؛ آگهی، ۵ درصد؛ نقد و بررسی محصول، ۲ درصد؛ و سایر موارد، ۳ درصد.

جنبه‌های عام کتابداری و سندپردازی بیشتر از ۷۰ درصد عناوین مورد بحث را پوشش می‌دهد (نمودار ۲). به هر حال، نشریه‌های کمی با تأکید بر موضوعات وجود دارند. نشریه *Econtent* بیشتر درباره اطلاعات تجاری بحث می‌کند، در حالی که تمرکز موضوعی نشریه کتابخانه‌های دانشگاهی و تحقیقاتی^{۱۸} و فصلنامه اطلاعات دولتی^{۱۹} درباره مدیریت عمومی و خط‌مشی اطلاع‌رسانی است.

نشریه *RQ*^{۲۰}، نشریه آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی^{۲۱}، علم‌سنجی و مدیریت و پردازش اطلاعات^{۲۲} نشریه‌هایی هستند که، بیشترین گرایش به موضوعات تخصصی را دارند.

نمودار ۲. توزیع موضوعی یک نشریه متوسط (n=40) (برای جزئیات بیشتر به جدول A2 در ضمیمه A نگاه کنید)

نمودار ۱. طبقه‌بندی موضوعی نشریات (n=48) (برای

مشاهده جزئیات به جدول A1 در ضمیمه A مراجعه کنید)

توزیع فوق‌الذکر در میان نشریه‌ها، متفاوت است و بستگی به طبقه‌بندی موضوعی نشریه دارد. برای مثال، گزارش‌های یک خبرنامه عمدتاً درباره اخبار و وقایع دریافتی است. خلاصه مقالات و نشریه‌های نقد و بررسی اغلب سهم بالایی از مقالات را به خود اختصاص می‌دهند. در مورد نشریه‌هایی که مقالات به زبان اصلی منتشر می‌کنند این سهم عمدتاً بیشتر است، اما معمولاً این سهم به خط‌مشی نشریه نیز بستگی دارد (برای اطلاعات مفصل به جدول ۳ در ضمیمه A مراجعه کنید).

۳. توزیع موضوعی نشریه‌ها

به دلیل شیوه انتخاب مقالات، پایین بودن میانگین گرایش موضوعی نشریه‌ها شگفت‌آور نیست (به مطالب فوق‌الذکر توجه شود).

18. College and Research Libraries

19. Government Information Quarterly

20. RQ=Reference and User Services Quart

21. Education for Library and Information Sciecn

22. Scientometrics and Information Processing and Management

هفت نشریه) منتشر می‌کنند. با وجود برتری برخی شرکت‌ها، ناشران زیادی (۲۰ ناشر) وجود دارند که تنها یک نشریه منتشر می‌کنند.

۵. تعیین آدرس

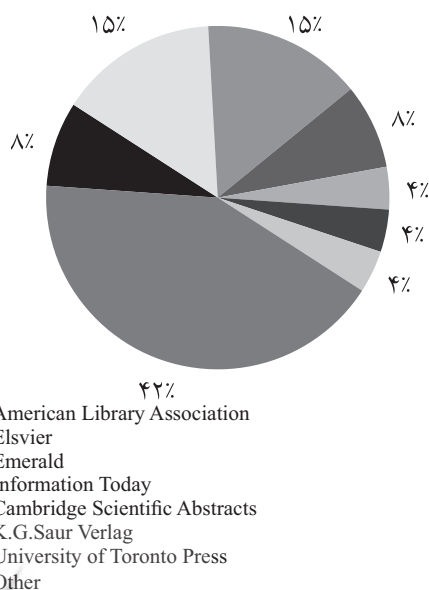
اندکی کمتر از نیمی از نشریه‌های تحلیل شده (۲۰ یا ۴۹ درصد) نشانی خود را ذکر نمی‌کنند. اینها، نشریه‌هایی هستند که غالباً موضوعات پژوهشی قوی‌تری را مورد بحث قرار می‌دهند (جدول ۱).

۶. دسترس پذیری چکیده‌ها

۳۶ نشریه از مجموع ۴۲ نشریه، مقالات خود را همراه با چکیده منتشر می‌کنند؛ در ۳۵ نشریه ادواری پدیدآورندگان ملزم هستند که همراه مقاله، چکیده آن را هم ارائه و به نشریه ارسال کنند. تقریباً تمامی نشریه‌هایی که به زبان انگلیسی انتشار نمی‌یابند دارای چکیده دو زبانه هستند (برای جزئیات بیشتر به جدول A۴ در ضمیمه A نگاه کنید).

۷. دسترسی پیوسته

سؤال مربوط به دسترسی پیوسته، توسط ۳۸ ویراستار پاسخ داده شده بود. در مورد ۹ نشریه باقی‌مانده که در شبکه اینترنت صفحه خانگی داشتند، داده‌های مورد نیاز از وبسایت آنها گردآوری شد. نتایج نشان می‌دهد که در این مورد باید تمایز بیشتری قائل شد. دسترسی به فهرست مندرجات

نمودار ۳. سهم ناشران در میان ۴۸ نشریه کتابداری و

اطلاع‌رسانی (منبع: راهنمای ادواری‌های اولریخ بر روی لوح فشرده^{۲۳}، تابستان ۲۰۰۲- برای جزئیات بیشتر به جدول A1 در ضمیمه A توجه کنید)

۴. تغییر ناشر

تغییرات بزرگ سال‌های پیشین در انتشارات علمی، نشریه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی را در اوج قرار نداده است. بیش از نیمی از نشریه‌هایی که ویراستاران‌شان در این پژوهش به پرسش‌های ما پاسخ داده‌اند (۲۲ نفر از ۴۰ ویراستار) حداقل یکبار در طی ده سال گذشته ناشر خود را تغییر داده‌اند. این تغییرات منجر به تولید قوی‌تر در میان ناشران شده است. نمودار ۳، توزیع ناشران در میان ۴۸ نشریه ادواری کتابداری و اطلاع‌رسانی را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود، امرالد^{۲۴} و الزویر^{۲۵} بیشتر نشریات را (هرکدام

23. Ulrich's Periodicals Directory-On disc

24. Emerald

25. Elsevier

جدول ۱. نشریه‌های بدون آدرس

<i>Annual Review of Information Science and Technology (ARIST)</i>
<i>ASLIB Proceedings</i>
<i>Bibliothek Forschung und Praxis</i>
<i>Canadian Journal of Information and Library Science</i>
<i>Electronic Library</i>
<i>Information Processing and Management</i>
<i>The Information Society</i>
<i>Information Technology and Libraries</i>
<i>Interlending and Document Supply</i>
<i>International Journal for Information Management</i>
<i>International Symposium Informationswissenschaft (ISI)-Proceedings</i>
<i>Journal of Documentation</i>
<i>Journal of Education for Library and Information Science</i>
<i>Journal of Information Science</i>
<i>Knowledge Organisation</i>
<i>Library and Information Science Research</i>
<i>Library Hi Tech</i>
<i>Libri</i>
<i>Program: Electronic Library and Information Systems</i>
<i>Scientometrics</i>

شماره‌های جاری و آرشیوی، تنها در مورد ۴ نشریه (۹ درصد) امکان‌پذیر است. جست‌وجو در آرشیو تمام متن مقاله‌ها، بدون پرداخت هزینه، تنها در مورد ۳ نشریه ادواری (۶ درصد) امکان‌پذیر است. همان‌طور که در نمودار ۴ مشاهده می‌شود، مقادیر آخری بسیار بیشتر هستند چون ممکن است یک نفر هم مشترک نشریه (به صورت چاپی) باشد و به عنوان کاربر (با دسترسی محدود) ثبت نام

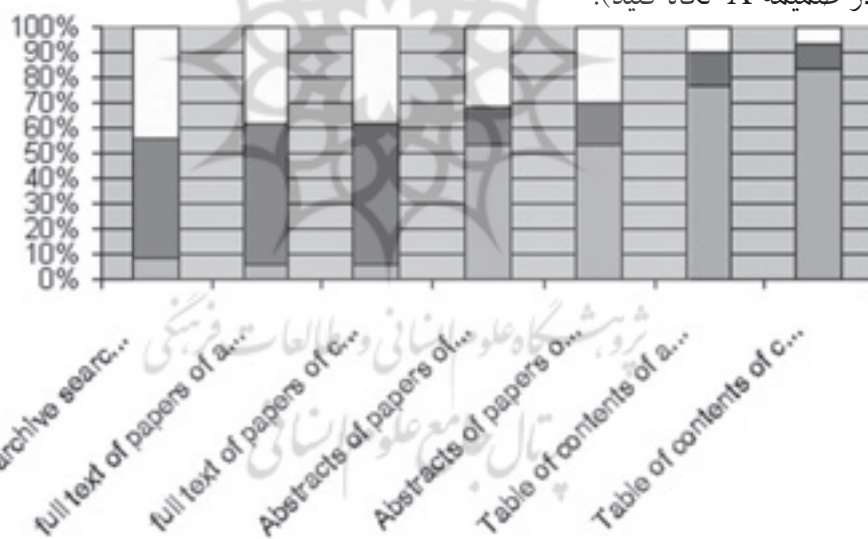
شماره جاری ۴۰ نشریه (۸۵ درصد) امکان‌پذیر است و در مورد شماره‌های آرشیو شده نیز ۳۷ نشریه (۷۹ درصد) دارای این فهرست بودند. بیشترین محدودیت موجود مربوط به دسترسی رایگان به چکیده‌های الکترونیکی است؛ این مطلب در مورد ۳۶ نشریه (۵۵ درصد)، هم برای آخرین شماره و هم برای شماره‌های قدیمی‌تر صادق است. به هر حال، دسترسی آزاد به تمام متن

کرده باشد.

کتابداران عمومی (۱۰ درصد)، و محققان علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی (۳۳ درصد) تشکیل می‌دهند، و همه این افراد می‌توانند با بخش عمومی همکاری کنند. سهم کارمندان صنعت اطلاعات و مستندسازان به ترتیب ۱۲ و ۵ درصد است. اینها ارزش متوسط دارند (n=۱۹). اغلب نشریات بر روی یکی از گروه‌های هدف تمرکز دارند، مانند *College and Research Libraries*, *Zeitschrift fuer Bibliothekswesen und Bibliographie*, *Information Technology and Libraries*, *Library Collections*, *Acquisitions and Technical Services*, *Library Hi Tech*, and *Bibliotheksdienst*

۸. ساختار خوانندگان

تقریباً تمام ۲۶ نفری که به این پرسش پاسخ داده‌اند، تصدیق کرده‌اند که اکثر خوانندگان آنها از بخش عمومی‌اند. فقط خوانندگان شش نشریه (*ASLIB Proceedings*, *Information Processing and Management*, *Information-Wissenschaft und Praxis* (NFD), *JASIST*, *Journal of Scholarly Publishing*, and *Online*) معتقدند که تعداد خوانندگان هر دو بخش عمومی و اختصاصی مساوی است. به طور متوسط از هر چهار خواننده سه نفر در بخش عمومی کار می‌کنند (برای جزئیات بیشتر به جدول A ۵ در ضمیمه A نگاه کنید).

نمودار ۴. دسترسی پیوسته رایگان به نشریه‌ها (n=۴۷)

سابقه شغلی

چنانکه نمودار ۵ نشان می‌دهد، نتیجه پرسش پیشین راضی‌کننده به نظر می‌رسد، زیرا در این پرسش بیش از سه چهارم جامعه پژوهش را کتابداران علمی (۳۴ درصد)،

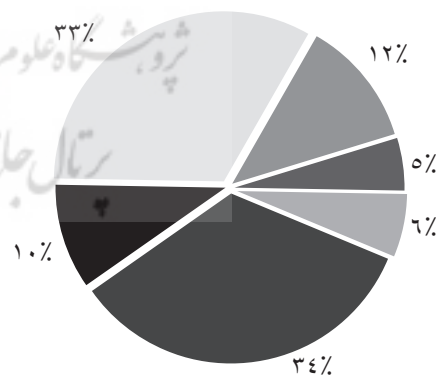
عمدتاً مورد مطالعه کتابداران علمی قرار می‌گیرند و این در حالی است که مشتریان عمده نشریه *Buch* و *Bibliothek* کتابداران عمومی هستند. اکثر خوانندگان نشریه *Journal of Scholarly Publishing and Password*

را کارمندان صنعت اطلاعات تشکیل می‌دهند. نشریات زیر عمدتاً مورد انتخاب قرار می‌گیرند:

Journal of Education for Library and Information Science, Journal of Librarianship and Information Science, ISI Proceedings, Knowledge Organisation, JASIST

متخصصان در مقایسه با محققان

۲۲ ویراستار به این پرسش پاسخ داده‌اند. طبق پیش‌بینی این ویراستاران، ۶۴ درصد خوانندگان، متخصص هستند و ۳۶ درصد دارای پیش‌زمینه علمی متوسطی هستند. جدول شماره ۲ نشریاتی را نشان می‌دهد که بیشتر خوانندگانشان متخصص هستند. جدول شماره ۳ آن دسته از نشریات ادواری را در برمی‌گیرد که بیش از ۵۰ درصد خوانندگانشان محققان هستند.

نمودار ۵. زمینه اصلی فعالیت خوانندگان (n=19) (برای مشاهده جزئیات بیشتر به جدول A6 در ضمیمه A مراجعه کنید)

خوانندگان محلی در مقابل خوانندگان بین‌المللی
مشتریان دائمی نشریات تحلیل شده (۳۲ نشریه) عموماً خوانندگان محلی هستند؛ و به‌طور دقیق‌تر می‌توان گفت که به‌طور متوسط زبان انتشاراتی ۸۴ درصد نشریات با زبان گفتاری خوانندگان منطبق است. تنها در مورد سه نشریه (*Program: Electronic Library and Information Systems, Libri, and Scientometrics*) گفتاری حداقل نصف خوانندگان با زبان انتشاراتی آنها (انگلیسی) متفاوت است. همان‌طور که انتظار می‌رفت تعداد نشریات علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی آلمانی به زبان محلی (n=10) همواره بیشتر بوده است: ۸۹ درصد از خوانندگان اهل کشورهای آلمانی زبان هستند (نمودار ۶).

گرایش شدید محلی، با نتایج بررسی قبلی مطابقت دارد که با توجه به آن، متخصصان اطلاع‌رسانی آلمانی زبان عمدتاً نشریات علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی منتشر شده به زبان مادری را می‌خوانند. تحلیل استنادی نشان می‌دهد که سطح کمی از اطلاعات بدون گرایش در بین نشریات ادواری علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی آلمانی زبان و بین‌المللی وجود دارد (۶: ۱۱۶۰).

جدول ۲. نشریاتی که بیشترین سهم خوانندگان آنها، اختصاص به متخصصان دارد. (برای جزئیات بیشتر به جدول A11 در ضمیمه

A مراجعه کنید)

نام نشریه	درصد متخصصان
<i>Journal of Scholarly Publishing</i>	۱۰۰
<i>Library Collections and Technical Services</i>	۹۵
<i>Zeitschrift fuer Bibliothekswesen und Bibliographie</i>	۹۵
<i>Bibliotheksdienst</i>	۹۰
<i>College and Research Libraries</i>	۹۰
<i>Library Journal</i>	۹۰
<i>BIT Online</i>	۸۰
<i>Bunch und Bibliothek</i>	۸۰
<i>Password</i>	۸۰
<i>Program; Electronic Library and Information Systems</i>	۸۰
<i>Refrence and user Serv Quart(RQ)</i>	۸۰
<i>Econtent</i>	۷۵
<i>Library Hi Tech</i>	۷۵
<i>Information -Wissenschaft und praxis(NFD)</i>	۶۰

Information Processing and Management and The Information Society

(بین ۲۱ تا ۲۵ عضو)؛ و

۹. هیئت تحریریه و روند بررسی مقالات در این قسمت درباره تعداد افراد و ترکیب هیئت تحریریه و خط مشی بررسی مقاله‌ها اطلاعات مفصلی آورده می‌شود.

ISI Proceeding; JASIST; Knowledge Organisation; and Scientometrics

(بیش از ۳۰ عضو).

سه چهارم اعضای هیئت تحریریه نشریات بررسی شده (n=۳۷)، اهل کشور نشریه منتشر شده هستند. تنها در مورد برخی نشریات از قبیل: *Knowledge Organisation, Scientometrics, Libri, LibraryHi Tech, Library and Information Science Research, Electronic Library, Journal of Information Science, Review of*

۱. هیئت تحریریه

۱۷ نشریه تحلیل شده (۴۰ درصد) دارای هیئت تحریریه‌ای با بیش از ۱۰ عضو هستند (نمودار ۷). نشریاتی که بیشترین تعداد اعضای هیئت تحریریه را دارند عبارتند از: *Journal of Information Science; Library and Information Science Research; Library Collections, Acquisitions, and Technical Services; Libri; and Social Science Information* (بین ۲۱ تا ۲۵ عضو).

Information Science and Technology

مشاهده می شود که اغلب هیئت تحریریه آنها از کشورهای خارجی هستند. در صورتی که ترکیب هیئت تحریریه را به عنوان شاخص دیگری برای تعیین گرایش زبان بین المللی نشریه بپذیریم، این پرسش مطرح می شود که آیا ارتباطات علمی در نشریات کتابداری و اطلاع رسانی در سطح علمی بالاتر بین المللی اتفاق می افتد یا خیر؟

۲. خط مشی های نقد و بررسی

با توجه به انتخاب مقالات ثبت شده می توان گفت که تعداد ۱۵ نشریه، مقالات را به طور دقیق و تعداد ۱۴ نشریه مقالات را به صورت سطحی مورد نقد و بررسی قرار می دهند (نمودار ۸). جدول ۴ سیاهه نشریاتی است که متن مقالات آنها به بررسی دقیق تری نیاز دارند. در این جدول تنها یک نشریه آلمانی زبان دیده می شود. در ۱۱ مورد، دست نوشته ها با توجه به پیکربندی نشریه مورد بررسی قرار می گیرند.

ارزیابی یک مقاله معمولاً توسط دو نفر داور صورت می گیرد ($n=38$) که این کار به طور متوسط ۲ ماه به طول می انجامد ($n=35$)، که دوره نسبتاً کوتاهی است. میانگین مقالات رد شده ۳۷ درصد است ($n=35$). از این نظر نشریات مختلف به طور قابل توجهی با هم متفاوت اند. جدول ۵ سیاهه نشریاتی را نشان می دهد که بیش از نصف مقالات پذیرفته در آنها انتشار نمی یابند (در پایان سلسله انتشارات، رد درصد بسیار کمی از مقالات نشریات آلمانی زبان علوم کتابداری

و اطلاع رسانی را می توان یافت). وجود سیاهه جامع مآخذ در انتهای مقاله نشان می دهد که نویسنده مقاله به چه میزان به منابع موجود توجه کرده است. به این ترتیب، این موضوع را می توان به عنوان شاخصی جهت ارزیابی کیفیت علمی یک مقاله در نظر گرفت. در مورد هیئت تحریریه ۱۴ نشریه توجه همه جانبه به ادبیات ضروری است (جدول ۶)، این مطلب در مورد ۱۸ ویراستار دیگر مطلوب است. تنها یک نشریه آلمانی زبان علوم کتابداری و اطلاع رسانی وجود دارد که تهیه کتابشناسی جامع را برای مقالات الزامی کرده است.

این مطلب مجدداً نشان می دهد که استانداردهای کیفی برای نشریات بین المللی در سطح بالایی است. این نتیجه را تحلیل های استنادی نیز تأیید می کنند به طوری که این تحلیل ها نشان می دهند میانگین تعداد مآخذ ذکر شده در نشریات بین المللی (۱۸/۳) دو برابر بیشتر از مآخذ ذکر شده در مقالات نشریات آلمانی زبان (۸/۷) می باشد (۱۱۵۸:۶). فقط پنج مورد از نشریات مورد مطالعه هیچ گونه پیش شرطی مبنی بر میزان مآخذ ذکر شده برای مقالات جهت انتشار قائل نشده اند. ۳۷ نفر از ویراستاران به این پرسش در این پژوهش پاسخ داده اند.

حتی اگر مقاله ای برگشت داده نشود به این معنی نیست که آن مقاله نیاز به بازبینی مجدد توسط مؤلف ندارد. پاسخ به این پرسش ها نشان می دهد که به طور متوسط دوسوم مقالات نیاز به اصلاح دارند ($n=37$). (جهت دیدن جزئیات به جدول A۱۱ در ضمیمه A

مراجعه کنید).

۱۰. انتشار مقالات و تألیف آنها^{۲۶}

بعد از اینکه مقاله‌ای مورد پذیرش قرار گرفت معمولاً بلافاصله منتشر نمی‌شود. بر اساس پاسخ ویراستاران، از زمانی که مقاله به یکی از ۳۸ نشریه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی می‌رسد، به طور متوسط ۶ ماه طول می‌کشد تا برای چاپ برود. جداول ۷ و ۸، نشریات را به ترتیب از نظر طولانی‌ترین و کوتاه‌ترین زمان انتظار مقاله برای چاپ سیاهه کرده‌اند. به این ترتیب، مشاهده می‌شود که از این نظر هم تفاوت عظیمی بین نشریات وجود دارد.

بیشترین تأخیر زمانی در چاپ مقاله، ۲۱ ماه برآورد شده است (*Journal of Education for Library and Information Science*). کمترین تأخیر نیز در نشریه *Password* مشاهده می‌شود که معمولاً یک ماه بعد از پذیرش، مقاله را منتشر می‌کند. تألیف مقالات در ۳۸ نشریه بررسی شده تقریباً به طور مساوی توسط محققان و متخصصان انجام می‌گیرد. هر چند، بسته به سطح نشریه تفاوت‌های عمیقی وجود دارد. جدول ۹ شامل نشریاتی است که عمدتاً توسط متخصصان علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی منتشر می‌شوند. جدول ۱۰ سیاهه نشریاتی را دربردارد که حداقل سه چهارم نویسندگان مقالات آنها اعضای هیئت تحریریه نشریه است. در این نشریات سهم متخصصان مساوی یا کمی بیشتر از سهم نویسندگان، در مقایسه با خوانندگان است ضریب همبستگی میان این

دو ۰/۹۴ می‌باشد.

اکثر نشریات (n=۳۲) به نویسندگان حق التألیفی^{۲۷} نمی‌پردازند. تنها ۸ نشریه به نویسندگان پاداش اعطا می‌کنند. تقریباً تمام نشریات تمرکز موضوعی دارند (جهت مشاهده جزئیات به جدول A۱۱ در (ضمیمه A مراجعه کنید).

خلاصه

هدف این بررسی توصیف نشریات علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی بین‌المللی و آلمانی زبان با در نظر گرفتن معیارهای مختلف است. به این منظور (سر) و ویراستاران ۱۰ نشریه از مهم‌ترین نشریات آلمانی زبان و ۳۸ نشریه از نشریات بین‌المللی در نظر گرفته شده است. تنها نشریات بین‌المللی انتخاب شده‌اند که با رده موضوعی JCR مرتبط بوده و تمرکز ویژه‌ای بر روی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی داشته باشد. تقریباً ۹۰ درصد پرسشنامه‌هایی که ۴۳ ویراستار عودت دادند، دارای پاسخ کامل بودند.

نتایج مقاله را می‌توان به طور خلاصه چنین بیان کرد: اکثر نشریات عمدتاً مقالات اصلی را منتشر می‌کنند. به طور متوسط مقالات ۷۰ درصد از فضای نشریه را به خود اختصاص می‌دهند. اخبار، پوشش وقایع و حوادث (۷ درصد)، نقد و بررسی کتاب (۸ درصد)، و سرمقاله‌ها، سرعنوان‌ها، و آگهی‌های بازرگانی (۵ درصد) کمترین سهم را در محتوای نشریات دارند.

طبقه بندی موضوعی نشریه تأثیر بسیار زیادی در ساختار آن دارد. به عنوان مثال

26. Authorship

27. Royalty

جدول ۹. نشریاتی که حداقل سه چهارم نویسندگان آنها محققان هستند (برای مشاهده

جزئیات به جدول A12 در ضمیمه A مراجعه کنید)

نام نشریه	درصد محققان
<i>Information Processing and Management</i>	۱۰۰
<i>Information Technology and Libraries</i>	۱۰۰
<i>The Information Society</i>	۷۹
<i>Internationales Symposium Informationswissenschaft (ISI) Proceedi</i>	۹۰
<i>Journal of Information Science</i>	۹۰
<i>Journal of Librarianship and Information Science</i>	۹۰
<i>Scientometrics</i>	۸۰
<i>Canadian Journal of Information and Library Science</i>	۸۵
<i>Journal of Education for Library and Information Science</i>	۸۵
<i>Annual Review of Information Science</i>	۸۰
<i>Journal of Documentation</i>	۸۰
<i>Journal of American Society for Information Science and Technology (JASIST)</i>	۸۰
<i>Knowledge Organisation</i>	۷۵
<i>Libri</i>	۷۵

الزویر بیشترین سهم بازار عرضه را در اختیار دارند، ولی هنوز ناشرانی وجود دارند که فقط به کار توزیع یک نشریه می پردازند. دسترسی پیوسته آزاد به شماره های جاری و گذشته نگر نشریات تنها در مورد تعداد کمی از نشریات امکان پذیر است. دسترسی معمولاً به بخشی از مقاله نشریه (فهرست مندرجات، چکیده) محدود می شود. در بیشتر موارد اشتراک نسخه چاپی شرطی ضروری محسوب می شود.

سه خواننده از هر چهار خواننده نشریاتی که ویراستاران آنها به این پرسش ها پاسخ دادند در بخش عمومی کار می کنند.

خبرنامه ها حجم بیشتری از اخبار و حوادث را همراه با شرح آنها پوشش می دهند و آگهی ها به ندرت بیش از نیمی از فضای نشریات را تحت پوشش دارند.

عرضه نشریات علوم کتابداری و اطلاع رسانی در طی ۱۰ سال اخیر، مانند سایر نشریات، بسیار پویا بوده است. در طول این دوره بیش از نیمی از نشریات تحلیل شده حداقل یکبار ناشرشان را عوض کرده اند. با این حال عرضه این نشریات آنطور که به نظر می رسد انحصاری نشده است. هرچند که امرالد و

جدول ۱۰. سه چهارم از نویسندگان این نشریه ها متخصصین می باشند (برای مشاهده جزئیات بیشتر به جدول A12 در ضمیمه A مراجعه کنید)

نام نشریه	درصد محققان
<i>Journal of scholarly publishing</i>	۱۰۰
<i>Online</i>	۱۰۰
<i>Library Collections and Technical Services</i>	۹۵
<i>ASLIB proceedings</i>	۹۰
<i>Bibliotheksdienst</i>	۹۰
<i>Interlending and Document Supply</i>	۹۰
<i>ABI-Technik</i>	۸۰
<i>Bibliothek. Forschung und praxis</i>	۸۰
<i>BIT Online</i>	۸۰
<i>Bunch und Bibliothek</i>	۸۰
<i>College and Research Libraries</i>	۸۰
<i>Library Resources and Technical Services</i>	۸۰
<i>Prolibris</i>	۸۰
<i>Zs f Bibliothekswesen und Bibliographie</i>	۷۵
<i>Econtent</i>	۷۵
<i>Library Hi Tech</i>	۷۵
<i>Password</i>	۷۵

بیشتر هم می باشد (۸۹ درصد). اگرچه بیشتر نشریات هیئت تحریریه کوچکی (حدود ۱۰ نفر عضو) دارند، در عین حال نشریات علمی هیئت تحریریه بزرگی دارند. بیشتر اعضای هیئت تحریریه عمدتاً اهل کشوری هستند که نشریه در آنجا انتشار می یابد و این مسئله با موقعیت محلی خواننده ارتباط دارد. چنین به نظر می رسد که ارتباط علمی در علوم کتابداری و اطلاع رسانی در سطح بین المللی وسیعی روی نمی دهد.

این مطلب منطبق بر سوابق شغلی آنهاست. اکثر آنها کتابداران دانشگاهی (۳۴ درصد) و محققان علوم کتابداری و اطلاع رسانی (۳۳ درصد) هستند. بین نشریاتی که خوانندگان آنها عمدتاً متخصص هستند (تقریباً بیشتر نشریات) و نشریاتی که بیشتر توسط محققان مورد مطالعه قرار می گیرند می توان تمایز قائل شد. زبان انتشاراتی نشریات، به طور متوسط ۸۴ درصد زبان اصلی خوانندگان است، به طوری که این درصد برای نشریات علوم کتابداری و اطلاع رسانی آلمانی زبان

به نشریات، مورد پذیرش واقع نمی‌شوند. هرچند، در این مورد نوع عملکرد نشریات باهم متفاوت است. متوسط میزان مقالاتی که لازم است ویرایش شوند بسیار بالاست (در حدود دو سوم از مقالات).

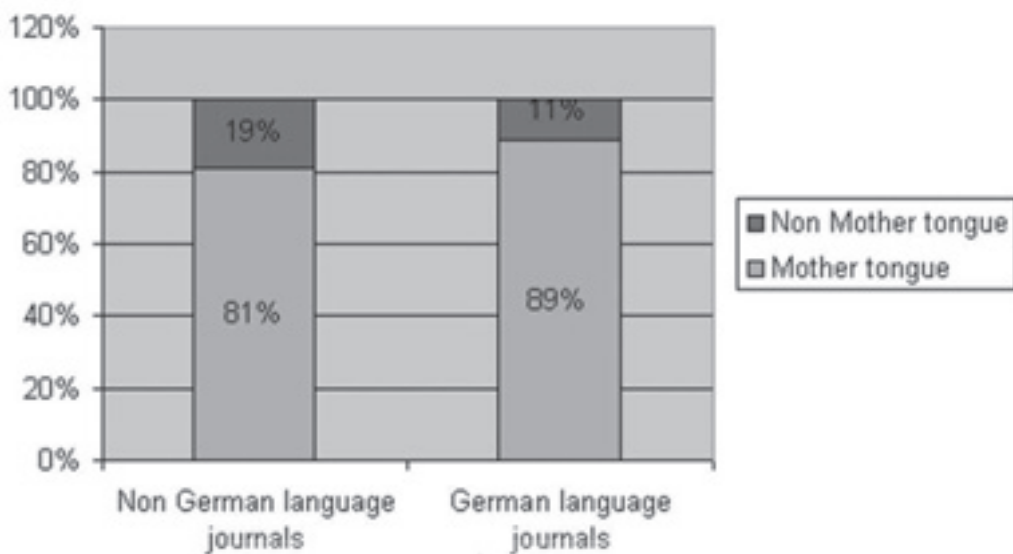
تقریباً شش ماه طول می‌کشد تا مقاله - بعد از پذیرش - منتشر شود. در بین نشریات از این نظر هم تفاوت فاحشی وجود دارد، نویسندگی نشریات تقریباً به‌طور مساوی بین هیئت تحریریه و متخصصان تقسیم می‌گردد، هرچند، می‌توان بین نشریاتی که عمدتاً توسط متخصصان نوشته می‌شوند و نشریاتی که سهم بیشتر نویسندگی آنها به هیئت تحریریه نشریه مربوط می‌شود تمایز آشکاری قائل شد. تنها یک پنجم از نشریات به نویسندگان حق تألیف می‌پردازند.

بیشتر نشریات شیوه‌های نقد و بررسی دقیق یا سطحی را پی‌می‌گیرند. به‌طور چشمگیری تقریباً در تمامی مقالات نشریات آلمانی زبان، که با موضوع اصلی نشریه بررسی شده‌اند، استانداردهای علمی پایین‌تری مشاهده می‌شود. معمولاً ارزیابی هر مقاله توسط دو نفر انجام می‌گیرد. بیش از یک سوم نشریات تحلیل شده، به‌خصوص آن دسته از نشریاتی که از شهرت بالایی برخوردارند، داشتن مآخذ زیاد را برای پذیرش مقاله ضروری دانسته‌اند، و این مسئله تقریباً برای نصف نشریات امری مطلوب به‌شمار می‌رود. پاسخگویان، طول دوره بررسی مقاله را دو ماه تخمین زده‌اند، که زمان بسیار کوتاهی به‌نظر می‌رسد. تقریباً یک سوم مقالات ارائه شده

جدول ۳. نشریاتی که بیش از ۵۰ درصد خوانندگان آنها متخصص هستند (برای جزئیات

بیشتر به جدول A۷ در ضمیمه A مراجعه کنید)

نام نشریه	درصد متخصصان
<i>Information processing and Management The Information Society</i>	۱۰۰
<i>International Symposium Informationswissenschaft (ISI)-Proceeding</i>	۹۰
<i>Journal of Librarianship and Information Science</i>	۹۰
<i>Journal of American Society for Information Science and Technology (JASIST)</i>	۸۰
<i>College and Research Libraries</i>	۷۵
<i>Canadian Journal of Information and Library Science</i>	۶۵

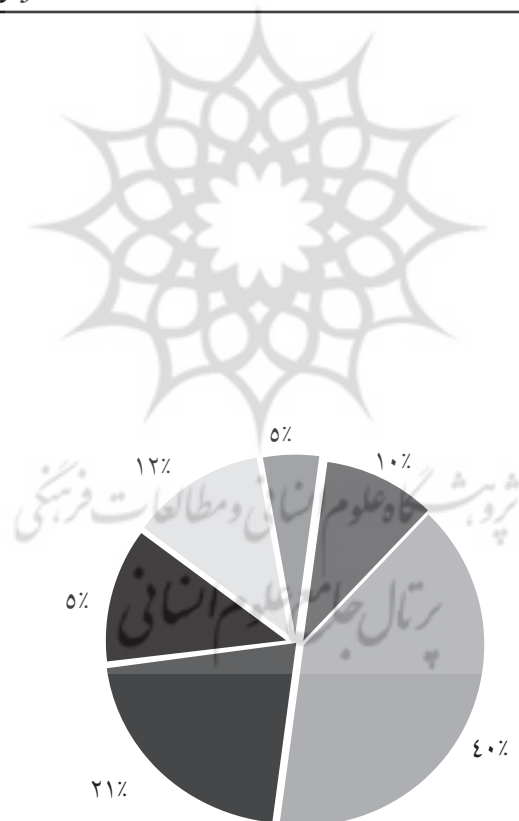
نمودار ۶. میزان تطابق زبان انتشاراتی نشریات با زبان گفتاری (مادری) و غیر گفتاری خوانندگان آلمانی زبان ($n=10$) در مقایسه با نشریات غیر آلمانی زبان ($n=22$) (برای مشاهده جزئیات بیشتر به جدول A۸ در ضمیمه A مراجعه کنید)

جدول ۴. نشریاتی که خط مشی نقد و بررسی در آنها به صورت سطحی است (جهت مشاهده جزئیات به جدول A۱۰ در ضمیمه A مراجعه کنید)

<i>Canadian Journal of Information and Library Science</i>
<i>College and Research Libraries</i>
<i>International Symposium Informationswissenschaft (ISI)-Proceeding</i>
<i>Journal of American Society for Information Science and Technology (JASIST)</i>
<i>Journal of Education for Library and Information Science</i>
<i>Journal of Academic Librarianship</i>
<i>Journal of Documentation</i>
<i>Knowledge Organisation</i>
<i>Library and Information Science Research</i>
<i>Library Collections, Acquisitions and Technical Services</i>
<i>Library Hi Tech</i>
<i>Library Resources and Technical Services</i>
<i>Reference and User Serv Quart (RQ)</i>
<i>Social Science Information</i>

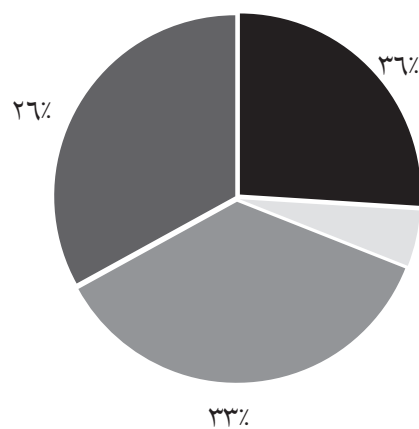
جدول ۵. تشریحاتی که بیش از ۵۰٪ مقالات ارائه شده را رد می‌کنند

<i>Government Information Quality</i>
<i>The information society</i>
<i>Library and information science research</i>
<i>Online</i>
<i>International journal for information management</i>
<i>College and research libraries</i>
<i>Social science information</i>
<i>Library journal</i>

نمودار ۷. تعداد اعضای هیئت تحریریه (n=۳۲) برای مشاهده جزئیات بیشتر به جدول A۹ در ضمیمه A مراجعه کنید.

■ Review by organas of journals
 ■ Other
 ■ Peer review
 ■ Blind peer review

نمودار ۸. خط مشی نقد و بررسی (n=۴۲) (جهت مشاهده جزئیات به جدول A۱۰ در ضمیمه A مراجعه کنید)

جدول ۶. نشریاتی که برای پذیرش مقالات داشتن سیاهه مآخذ را به عنوان پیش شرط اساسی، ضروری دانسته اند (n=۳۷) (برای مشاهده جزئیات به جدول A۱۰ در ضمیمه A مراجعه کنید)

<i>Annual Review of Information Science and Technology (ARIST)</i>
<i>Canadian Journal of Information and Library Science</i>
<i>College and Research Libraries</i>
<i>Information Processing and Management</i>
<i>Symposium Informationswissenschaft (ISI)-Proceeding Internationales</i>
<i>Journal of American Society for Information Science and Technology (JASIST)</i>
<i>Journal of Documentation</i>
<i>Knowledge Organisation</i>
<i>Library and Information Science Research</i>
<i>Libri</i>
<i>Program : Electronic Library and Information Systems</i>
<i>Reference and User Serv Quart (RQ)</i>
<i>Scientometrics</i>
<i>Social Science information</i>

جدول ۷. نشریاتی که مقالات را با حداقل شش ماه تأخیر چاپ می کنند (برای مشاهده جزئیات به جدول A در ضمیمه A11 مراجعه کنید)

نام نشریه	تعداد ماه ها
<i>Journal of Education for Library and Information Science</i>	۲۱.۰
<i>Knowledge Organisation</i>	۱۵.۰
<i>The Information Society</i>	۱۲.۰
<i>International journal for information management</i>	۱۲.۰
<i>Annual Review of Information Science and Technology (ARIST)</i>	۸.۰
<i>Canadian Journal of Information and Library Science</i>	۷.۵

جدول ۸. نشریاتی که مدت زمان کمتری مقالات را در نوبت چاپ نگه می دارند (برای مشاهده جزئیات به جدول A11 در ضمیمه A مراجعه کنید)

نام نشریه	ماه ها
<i>Password</i>	۱.۰
<i>Buch und Bibliothek</i>	۱.۵
<i>Bibliotheksdienst</i>	۲.۰
<i>Library Journal</i>	۲.۰
<i>BIT Online</i>	۲.۵
<i>Prolibris</i>	۲.۵
<i>Zeitschrift Fuer Bibliothekswesen und Bibliographie</i>	۲.۵

قدردانی و تشکر

نویسندگان از پترلی^{۲۸} از دانشگاه شهرداری منچستر و نوربرت برگر از دانشگاه گراز از بابت تصحیح متن این مقاله تشکر می‌کنند.

منابع

1. Ballas, A.; Theoharakis, V. "Exploring diversity in accounting through faculty journal perceptions". *Contemporary Accounting Research*, Vol. 20, No.4(2003): 619-644.
2. Grazia, Colonia. "Informationswissenschaftliche Zeitschriften in szientometrischer Analyse". Kolner Arbeitspapiere zur Bibliotheks-und Informationswissenschaft, ISSN (digital version): 1434-1115. 2002. [on-line]. Available: <http://www.fbi.fh-oeln.de/fachbereich/papers/kabi.volltexte/band033.pdf>, ISSN (print version): 1434-1107, Vol. 33. Koln: Fachhochschule Koln, Fachbereich Informationswissenschaft.
3. Nisonger, T. E. "JASIS and library and information science journal rankings: A review and analysis of the last half century". *Journal of the American Society for Information Science*, Vol.50, No.11(1999): 1004-1019.
4. Nord, J. H. ; Nord, G. D. "MIS research: Journal status assessment and analysis". *Information & Management*, No.29(1995): 29-42.
5. Schloegl, C. " Zeitschriften des Informationswesens: Eine Expertenbefragung." In E. Pipp (Ed.), *Ein Jahrzehnt World Wide Web: Ruckblick – Standortbestimmung-Ausblick*. Tagungsbericht 10. Österreichischen Online-Informationstreffen und 11. Österreichischen Dokumentartag. Vienna: Phiobos,(2004): 63-72.
6. Schloegl, C.; Stock, W." Impact and relevance of LIS journals: A scientometric analysis of international and German-language LIS journals citation analysis versus reader survey". *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, Vol.55, No.13(2004): 1155-1168.
7. Stock, W." Internationale und deutschsprachige Zeitschriften des Informationswesens: Ein Test der Garfield-Hypothese. In *Pipp*, 2004, pp.53-62.
8. Theoharakis, V.; Hirst,A." Perceptual differences of marketing journals: A worldwide perceptions". *Marketing Letters*,

Vol.13, No.4(2002): 389-402.

9. Vastag,G.; Montabon, F." Journal characteristics, rankings and social acculturation in operations". *Omega International Journal of Management Science*, Vol.30, No.2(2003): 109-126.

10. Williams, E.S. ...[et al]." Rating outlets for health care management research: An update and extension". *Medical Care Research and Review*, Vol.59, No.3(2002):337-352.

تاریخ دریافت: ۱۳۸۴/۸/۱۸

